

UTBILDNINGSFÖRVALTNINGEN
KVALITETS- OCH EKONOMIAVDELNINGEN
INSPEKTIONS- OCH ANALYSENHETEN

SID 1 (20)
2010-01-08

HANS DAHLIN TEL: 508 33 655
INGA-LILL HJERPE LINDGREN TEL: 508 33 005

Rapport

från inspektion av

Tallkrogens förskolor

9/10-23/10 2009

Förskolorna

Bullerbyn, Hammerstavägen 77

Morkullan, Morkullsvägen 5

Regnbågen, Torögatan 37-39

Solgården, Enskedevägen 182

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
UPPDRAG OCH GENOMFÖRANDE – gäller alla skolformer.....	3
OMRÅDEN SOM OMFATTAS AV INSPEKTIONEN	4
Utveckling sedan den senaste inspektionen.....	4
Styrning, ledning och kvalitetsarbete	4
Kunskaper, utveckling och lärande.....	4
Normer och värden – arbete mot alla former av kränkningar.....	4
Samverkan med hemmet och skolverksamheter.....	4
BESKRIVNING AV FÖRSKOLEENHETEN.....	5
<i>Barn och personal</i>	6
SAMMANSTÄLLNING AV ENHETENS STYRKOR, SVAGHETER OCH BRISTER SAMT INSPEKTÖRERNAS FÖRSLAG PÅ UTVECKLINGSOMRÅDEN	7
Styrkor	7
Svagheter	7
Områden att utveckla.....	7
Brister som enheten måste åtgärda utifrån gällande lagstiftning	8
RESULTAT/MÅLUPPFYLLELSE.....	9
Styrning, ledning och kvalitetsarbete	9
<i>Ledning och organisation</i>	9
<i>Mål samt styrdokument</i>	10
<i>Systematiskt kvalitetsarbete</i>	11
Kunskaper, utveckling och lärande.....	12
<i>Förskolans arbetssätt</i>	12
<i>Barn i behov av särskilt stöd</i>	16
Normer och värden – arbete mot alla former av kränkningar.....	16
<i>Likabehandlingsplan/Plan mot diskriminering och kränkande behandling</i>	17
Samverkan med hemmet och skolverksamheter.....	17
<i>Samverkan med hemmet</i>	18
<i>Samverkan med skolverksamheter</i>	19
TILL SIST	20

UPPDRAG OCH GENOMFÖRANDE – gäller alla skolformer

Inspektions- och analysenheten utvärderar den pedagogiska verksamheten och främjar barns, ungdomars och vuxnas lärande genom att

- granska måluppfyllelsen utifrån nationella och kommunala¹ styrdokument
- kontrollera efterlevnaden av nationella och kommunala riktlinjer
- granska hur förskolan/skolan utvärderar sin egen verksamhet
- ge rekommendationer om vad som bör förändras och utvecklas

Vi genomför vårt uppdrag genom att

- läsa material som förskolan/skolan ställer till förfogande och även material från andra källor (ex. från Skolverket)
- intervjua elever/barn, personal och skolläda. Vid granskningen av förskolors verksamhet intervjuas föräldrar i stället för barn.
- observera verksamheten

Inspektionen följs upp på olika sätt beroende på skolform.

I första hand granskar vi måluppfyllelsen, det vill säga att vi bildar oss en så heltäckande bild som möjligt av hur målen i styrdokumentet tolkas och förverkligas på förskolan/skolan. Vi gör detta utifrån en prioritering av mål från läroplaner och andra nationella styrdokument. Dessutom bedömer vi hur riktlinjerna i dessa styrdokument följs, liksom mål och riktlinjer i Stockholms stads skolplan och förskoleplan.

Förutom detta granskar vi förskolans/skolans förmåga att själv utvärdera sin kvalitet för att förbättra verksamheten. I bedömningen av verksamhetens kvalitet utgår vi även från Skolverkets Allmänna råd om kvalitetsredovisning. Hög kvalitet innebär enligt Skolverkets definition främst att verksamheten utmärks av att den väl:

- strävar mot och uppfyller nationella mål
- svarar mot nationella krav och riktlinjer
- uppfyller andra mål, krav och riktlinjer som är förenliga med de nationella (t.ex. skolplan, lokal arbetsplan och andra lokala planer)
- kännetecknas av en strävan till förnyelse och ständiga förbättringar utifrån de förutsättningar man har.²

¹ Vid inspektion av fristående skolor utgår inspektionen endast från nationella styrdokument.

² Från Skolverkets verktyg "BRUK – för kvalitetsarbete i förskola och skola", s 8.

OMRÅDEN SOM OMFATTAS AV INSPEKTIONEN

Stadens utbildningsinspektion granskar verksamheterna ur ett helhetsperspektiv. Inspektionen fokuseras särskilt på nedanstående områden, men inspektörerna kan även kommentera andra områden om det finns starka skäl till det.

Utveckling sedan den senaste inspektionen

Detta område finns endast med när en förskola har inspekterats tidigare.

Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Detta område granskas utifrån läroplanen (Lpfö 98) och Skolverkets allmänna råd och kommentarer för kvalitet i förskolan, förordningen om kvalitetsredovisning inom skolväsendet och Skolverkets allmänna råd och kommentarer för kvalitetsredovisning, men även utifrån Stockholms stads kvalitetsstrategi (ILS) samt förskoleplanen för Stockholms stad.

Kunskaper, utveckling och lärande

Detta område granskas främst utifrån mål och riktlinjer i läroplanen (Lpfö 98) och Stockholms stads förskoleplan.

Normer och värden – arbete mot alla former av kränkningar

Detta område granskas utifrån skollagen och diskrimineringslagen (2008:571) samt Skolverkets allmänna råd och kommentarer för att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling, men även i hög grad utifrån läroplanens (Lpfö 98) värdegrund och dess avsnitt Normer och värden.

Samverkan med hemmet och skolverksamheter

Detta område granskas främst utifrån mål och riktlinjer i läroplanen (Lpfö 98) och Stockholms stads förskoleplan.

BESKRIVNING AV FÖRSKOLEENHETEN

Tallkrogens förskolor är en kommunal enhet som består av fyra förskolor med totalt 17 avdelningar inom Farsta stadsdelsförvaltning. År 2007 fattade stadsdelsnämnden beslut att organisera om förskoleavdelningen och sju områden reducerades till sex med vissa geografiska förändringar. Nuvarande ledning vid Tallkrogens förskolor tillträdde i januari 2008 och respektive förskola har dessförinnan haft olika chefer. Ledningen har sina arbetsplatser på Mossens gård, en lokal i Tallkrogen som man delar med ledningen för Gubbängens förskolor. I enheten ingår förskolorna:

- Bullerbyn, Hammerstavägen 77, 6 avdelningar
- Morkullan, Morkullsvägen 5, 4 avdelningar
- Regnbågen, Torögatan 37-39, 4 avdelningar
- Solgården, Enskedevägen 182, 3 avdelningar

Bullerbyn har två avdelningar i friliggande hus och fyra avdelningar i ett tvåvåningshus som ursprungligen är byggt för skolverksamhet. Morkullan och Solgården har lokaler i friliggande hus. Regnbågen har lokaler i två friliggande hus och i en bottenvåning på ett flerfamiljshus. Alla förskolor har egna gårdar med en variation av färdiga lekmiljöer och natur. Det finns parker och grönområden i närheten av alla förskolor.

Barn och personal

I tabellen nedan redovisas antalet barn i grupperna samt anställda på förskolan beräknat i årsarbetare. Resursstödet inberäknas inte i det totala antalet årsarbetare.

Förskola, avdelning	Avdelningstyp	Barn/avd	Antal heltidsanställda förskollärare eller motsvarande*	Antal heltidsanställda barnskötare eller personal med annan utbildning	Summa personal	Snitt barn per personal	Andel förskollärare
Fsk Solgården							
Gröna	1-3år	14	1	2	3	4,67	33%
Röda	3-5år	15	1	2	3	5,00	33%
Blå	3-5år	14	2,25	0,75	3		75%
s:a barn/avd.pers		29	2	4	6	4,83	33%
Fsk Bullerbyn							
Sörgården	3-5år	19	1,873	1	2,873	6,61	65%
Norrgården	1-3år	15	1,5	1,75	3,25	4,62	46%
Junibacken	1-3år	14	2	0,75	2,75	5,09	73%
Kullerbyttan	1-3år	14	2,75		2,75	5,09	100%
Villa Villekulla	3-5år	19	2	1	3	6,33	67%
Studsollen	3-5år	19	3		3	6,33	100%
stöd		1		0,75	0,75	1,33	0%
s:a barn/avd.pers		101	13,123	5,25	17,623	5,73	74%
Fsk Regnbågen							
Snigeln	1-3år	12	1	1,75	2,75	4,36	36%
Lillstugan	3-5år	19	1	2	3	6,33	33%
Bamse	3-5år	18	1	2	3	6,00	33%
Gulan	1-3år	15	1	1,75	2,75	5,45	36%
stöd	Bamse	1		1	1	1,00	0%
s:a barn/avd.pers		65	4	8,5	11,5	5,65	35%
Fsk Morkullan							
Ugglan	1-3år	15	1,8	1,5	3,3	4,55	55%
Papegojan	3-5år	20	1	2,75	3,75	5,33	27%
Örnen	5år	16	1	1,5	2,5	6,40	40%
Ankan	1-3år	15	2	1	3	5,00	67%
stöd		3		2	2	1,50	0%
s:a barn/avd.pers		69	5,8	8,75	12,55	5,50	46%
Totalt		264	24,9	26,5	47,7	5,5	52%

* med motsvarande menas fritidspedagog eller lärare med examen från en statlig lärarutbildning mot de yngre åldrarna.

Andel förskollärare: 52 % (Stadens genomsnitt är 44%)

Barn/ personal: 5,5

SAMMANSTÄLLNING AV ENHETENS STYRKOR, SVAGHETER OCH BRISTER SAMT INSPEKTÖRERNAS FÖRSLAG PÅ UTVECKLINGSOMRÅDEN

Vårt uppdrag som inspektörer är att granska och utvärdera enhetens resultat.

Med resultat menar vi enhetens förmåga att uppnå och sträva mot de nationella och kommunala målen samt efterleva de riktlinjer och krav som finns i styrdokumentet. Våra bedömningar presenteras utförligare under rubriken RESULTAT/ MÅLUPPFYLLELSE.

Styrkor

Vår inspektion har visat att enheten har ett antal styrkor, bland annat dessa:

- Förskolornas tydliga och tillgängliga pedagogiska miljöer tillsammans med personalens medvetna arbetssätt med kultur, kreativitet och skapande ger barnen goda möjligheter att arbeta med olika uttrycksformer.
- Förskolorna arbetar medvetet med barns språkutveckling.
- Enheten har tydliga och väl kända rutiner för hur verksamheten ska möta enskilda barns olika behov och ge extra stöd där det behövs.
- Enheten har formulerat en värdegrund som är väl förankrad hos ledning och personal samt omsatt i praktiken.
- Enhetens rutiner för övergång till områdets kommunala skolverksamheter är tydliga och fungerande för majoriteten av barnen. Föräldrarna är delaktiga i överlämnandesamtalet.

Svagheter

Vår inspektion har visat att det finns vissa områden som enheten delvis brister i, bland annat följande:

- Enhetens systematiska kvalitetsarbete behöver fortsätta utvecklas i samma riktning som det kvalitetsarbete som nu bedrivs kring språkutveckling och barns inflytande.
- Enheten saknar i dagsläget strategier för det interkulturella uppdraget och arbetet med barns flerspråkighet.

Områden att utveckla

Vi bedömer att följande utvecklingsområden, som kan utgå från såväl svagheter som styrkor, men även från sådant som vare sig är att betrakta som styrkor eller svagheter, bör prioriteras:

- *Pedagogisk grundsyn*

Läroplanens syn på kunskap och lärande bör ytterligare förankras och tolkas för att åstadkomma en gemensam pedagogisk grundsyn inom förskoleenheten. Utifrån dessa ställningstaganden bör verksamhetens organisation och innehåll vidareutvecklas.
- *Systematiskt kvalitetsarbete*

Enheten bör utveckla arbetet med styrdokumenterna på alla nivåer, så att de liksom enhetens åtaganden i verksamhetsplanen 2009 kring språk och barns inflytande kopplas samman till en helhet. Alla åtaganden bör formuleras så att de blir uppföljningsbara. Personalens arbete med målformulering och utvärdering behöver stödjas ytterligare.
- *Pedagogisk dokumentation*

Den dokumentation som till vissa delar synliggör verksamheten bör utvecklas så att den kan bli ett verktyg i arbetet med barnen samt för arbetet med planering och utvärdering. I förlängningen kan denna dokumentation bidra till att vidareutveckla barns inflytande.
- *Samverkan med hemmet*

Enheten bör ytterligare kommunicera sina mål och sin verksamhet för att öka föräldrarnas insyn och delaktighet.
- *Interkulturellt uppdrag och flerspråkighet*

Enheten bör ta fram tydligare strategier för det interkulturella uppdraget och arbetet med barns flerspråkiga utveckling.
- *Genusarbete*

Enheten bör utveckla och förtydliga sina strategier för arbetet med att motverka traditionella könsrollsmönster.

Brister som enheten måste åtgärda utifrån gällande lagstiftning

- *Plan mot diskriminering och kränkande handlingar*

En ny plan mot diskriminering och kränkande behandling måste upprättas för att uppfylla intentionerna i diskrimineringslagen och skollagens kapitel 14a. Denna bör utgå från en kartläggning på varje förskola. Det ska framgå av planen när och hur föräldrarna görs delaktiga. Uppföljning och utvärdering av planerna ska redovisas i kvalitetsredovisningen.

RESULTAT/MÅLUPPFYLLELSE

Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Vår samlade bedömning är att ledarskapet för denna relativt nya enhet fortsatt behöver utvecklas och stabiliseras. En sådan utveckling, bedömer vi, kommer att ske över tid. Vidare bedömer vi att kvalitetsarbetet bör utvecklas så att det genomförs mer systematiskt. Målstyrningen försvagas främst av det stora antalet mål i verksamhetsplanen samt av att mål och dokument på olika nivåer inte helt kopplas samman. Utvärderingen försvagas av samma skäl. Enheten har tagit fram underlag för utvärderingar på avdelningsnivå som bör utvecklas och användandet av dessa verktyg behöver tydligare stödjas av ledningen.

Varje förskola har fungerande mötesformer. Det finns dessutom ambitioner hos ledningen att skapa olika former av arbetsgrupper och nätverk inom enheten. Syftet med dessa är att ge förutsättningar för personalens delaktighet i verksamhetsutvecklingen, ett arbete som vi anser att ledningen bör prioritera. Kompetensutvecklingen motsvarar enhetens behov på ett tillfredsställande sätt.

Ledning och organisation

Enheten bildades i januari 2008. Ledningen består av en *förskolechef* och en *biträdande förskolechef*. Förskolechefen har det övergripande ansvaret för verksamheten och ansvarar särskilt för ekonomi- och personalfrågor. Den biträdande chefen har genom delegation ansvar för den pedagogiska verksamheten, barn i behov av särskilt stöd, vikarier och administration.

Ledningen har bestämda dagar då de besöker förskolorna. På varje förskola finns en *samordnare* som organiserar dagen på förskolan och för information mellan förskolan och cheferna. På varje avdelning finns en *avdelningsansvarig förskollärare* vars uppgift är att driva den pedagogiska utvecklingen, föra information från avdelningen till samordnare och chefer samt ansvara för att avdelningsmöten och utvecklingssamtal genomförs. Ledningen har dokumenterat dessa arbetsuppgifter och uttryckte i intervjun med oss en ambition om att kommunicera dem tydligare.

Inom varje förskola har ytterligare praktiska ansvarsområden fördelats i arbetsgruppen. Organisationen och fördelningen av arbetsuppgifter utvärderas löpande av ledningen med syfte att bygga upp en organisation som tillgodoser verksamhetens behov av styrning och ledning. Utifrån dessa utvärderingar har ledningen beslutat att inom kort anställa en pedagogisk utvecklingsledare som ska ansvara för det pedagogiska utvecklingsarbetet, vilket även vi bedömer skulle gagna verksamheten.

På respektive förskola hålls dagligen ett kort *morgonmöte* med syfte att organisera dagen. Mötet leds av samordnaren. Morgonmötet förlängs två gånger i veckan då någon av cheferna är med och blir då även ett forum för information mellan chefer

och medarbetare. Ett av syftena med dessa förlängda morgonmöten är att kunna avsätta mer tid för pedagogiska diskussioner på enhetens arbetsplatsträffar. Här fattas också enklare beslut.

Reflektions- och planeringstid på dagtid är olika organiserat på respektive förskola, men all personal har tid avsatt för detta i någon form. På varje förskola hålls *arbetsplatsträffar (APT)* där båda cheferna är närvarande samtidigt och *avdelningsmöten* en gång i månaden. Enheten har fyra *planeringsdagar* per år.

Vår bedömning är att ledningen har ambitioner att bygga upp en organisation där avsikten är att medarbetare, barn och föräldrar ska vara delaktiga. Enheten har även lokalförutsättningar för möten och fortbildning i sin lokal på Mossens gård. Beslutet att anställa en pedagogisk utvecklingsledare menar vi gynnar dessa ambitioner. Vid våra intervjuer med ledning, personalrepresentanter och föräldrar kunde vi konstatera att organisationen är under uppbyggnad. De olika samverkansformer för insyn och samverkan som finns inom enheten är ännu inte helt förankrade hos vare sig personal eller föräldrar. Ledningen har här en uppgift att tydligare kommunicera sina ambitioner kring dessa forum.

Vidare bedömer vi att personalen har goda förutsättningar för planering och reflektion. Även barngruppernas storlek, förskollärartäthet och personaltäthet samt lokaler och utemiljö ger goda förutsättningar för att genomföra uppdraget. Däremot har den stora personalomsättningen på några avdelningar inom enheten försvårat kontinuiteten i verksamheten. Möjligen har omorganisationen 2008 varit en bidragande orsak till detta. Vi anser att enheten bör arbeta fram en långsiktig plan för rekrytering och bemanning för att god kvalitet och kontinuitet i verksamheten ska uppnås.

Mål samt styrdokument

Inför inspektionen har vi tagit del av enhetens kvalitetsredovisning för 2007/2008, verksamhetsplan för 2009 samt respektive förskolas årsplan för 2009/2010 och, där de varit klara, avdelningarnas arbetsplaner för höstterminen 2009.

Enhetens verksamhetsplan för 2009 innehåller ett stort antal nämndmål av vilka tio anknyter till förskolans pedagogiska verksamhet. Nämndens mål är många och till viss del formulerade på enhetsnivå. Detta tillsammans med att enheten endast i enstaka fall brutit ner nämndmålen och formulerat egna mål gör att enhetens verksamhet inte blir synlig i verksamhetsplanen. De mål som finns är undantagsvis formulerade på ett sätt som går att utvärdera och kriterier saknas för måluppfyllelse. Dock finns i verksamhetsplanen en koppling till kvalitetsredovisningen när det gäller utvecklingsområden och kompetensutveckling, vilket tydliggör enhetens kvalitetsarbete. Ledningen och personalrepresentanterna beskrev i våra intervjuer att ledningen arbetat fram ett förslag till verksamhetsplan för 2009. Personalen hade sedan haft vissa möjligheter att lämna synpunkter på förslaget. Vi bedömer, liksom ledningen, att personalen måste göras mer delaktig i detta arbete. Enhetens deltagande i

Utbildningsförvaltningens projekt "Utbildning i lokalt kvalitetsarbete" kommer enligt vår bedömning underlätta arbetet på det här området.

Uppföljning har skett i en av ledningen framtagen mall som överensstämmer med läroplanens intentioner, men som starkt fokuserar på den fysiska miljön och grundverksamheten som närmare beskrivs under avsnittet "Kunskaper, utveckling och lärande". Arbetslagen har särskilt följt upp målen avseende språkutveckling och barns inflytande. Avdelningarnas arbetsplaner är levande dokument i avdelningarnas planering men innehåller mer av arbetssätt kring rutiner och vissa läroplansområden än uppföljningsbara mål och har endast delvis koppling till enhetens verksamhetsplan.

Vår bedömning är att enheten behöver utveckla sina mål i *verksamhetsplanen* samt ta fram kriterier för hur dessa ska uppfyllas. Utifrån dessa bör sedan *avdelningarnas mål och arbetsplaner* formuleras som konkretiseringar av enhetens verksamhetsplan.

Enhetens *kvalitetsredovisning* avser vårterminen 2008 då enheten var nybildad och innehåller därför mycket lite information om resultat och verksamhetsutveckling. Fokus ligger på organisation och arbetssätt. Det saknas också en utvärdering av enhetens arbete med planen mot diskriminering och kränkande handlingar, vilket krävs i förordningen för kvalitetsredovisning. Kvalitetsredovisningen för 2008/2009 höll på att färdigställas vid tidpunkten för våra besök. Vår bedömning är att årets kvalitetsredovisning, förutom avdelningarnas skriftliga utvärderingar, i allt för hög grad bygger på ledningens förmåga att sammanställa olika muntliga redovisningar och diskussioner. Vi bedömer, liksom ledning och personal, att detta är ett utvecklingsområde.

Systematiskt kvalitetsarbete

Vi bedömer att Tallkrogens förskolor genom befintliga mötesformer, styrdokument som delvis hänger samman samt ledningens ambitioner på området har förutsättningar att utveckla sitt systematiska kvalitetsarbete. Detta skulle underlättas av att verksamhetsplanens många åtagande reduceras till ett antal som är möjliga att konkretisera, omsättas i arbetssätt och utvärderas på ett för verksamheten meningsfullt sätt. Enheten behöver vidare starta upp de planerade nätverksgrupperna och tydligare stödja avdelningarnas uppföljnings- och utvärderingsarbete för att de framtagna mallarna ska göra större nytta.

Enheten har en årsplan för hur arbetet med planering, genomförande och uppföljning ska fungera under året. I årsplanen beskrivs arbetsåret med fokus på "grundverksamheten" och introduktion under en stor del av höstterminen. I våra intervjuer beskriver både ledning och personal att man inväntar nämndens mål som fastslås i november innan man planerar projekt- och temaarbeten. Det leder till att dessa arbeten tidigast startar i december. Vi ser en risk i att dispositionen av årsplaneringen fördröjer starten av verksamheten och bedömer att enheten bör anpassa årsplanen så att verksamheten inte avstannar vissa delar av året.

Avdelningarna följer upp sin verksamhet på avdelningsmöten och utvärderar senare på planeringsdag i maj/juni. Ledningen har sammanställt ett underlag för utvärdering av språkutveckling och barns inflytande, vilket de beskriver ska utvecklas till att omfatta alla läroplanens områden.

I uppföljning och utvärdering tas i viss mån föräldrars och i stor utsträckning barns synpunkter tillvara i det dagliga arbetet. I kvalitetsredovisningen redovisas att barnen intervjuas som femåringar och att föräldrarna har fyllt i en enkät som är gemensam för stadsdelen. Ledningen har sammanställt utvärderingarna med fokus på förbättringsområden som enligt dem ska redovisas och diskuteras på enhetens arbetsplatsträffar och föräldraråd.

När det gäller kompetensutveckling har all personal erbjudits utbildning i portfolio och de arbetslag som arbetar mot de yngre åldrarna har dessutom haft handledning. Personalen deltar i stadsdelens egen utbildning i tre delar om barns språkutveckling. Ledningen beskrev för oss att man uppskattar att all personal i enheten har genomgått del 1 av utbildningen under höstterminen 2009 för att under vårterminen 2010 kunna delta i del 2. Därefter ska all personal även delta i del 3. Tre förskollärare inom enheten deltar i stadsdelens utbildningsinsats "Tvåspråkiga barns språk- och kunskapsutveckling 30p". Ledningen beskrev vidare att det finns planer på att starta ett mentorsprogram för förskollärare i stadsdelen. Syftet med programmet är att nyutbildade förskollärare och förskollärare med erfarenhet i yrket ska lära av varandra och på så sätt utveckla yrkesrollen.

Vi bedömer att enheten ger förutsättningar för personalens kompetensutveckling men att den på sikt kan breddas till att omfatta även andra områden än språk. Det mentorsprogram som planeras och den pågående inventering av utbildningsbehov inför 2010 som ledningen beskrev i våra samtal anser vi kan gynna verksamheten.

Kunskaper, utveckling och lärande

Vår samlade bedömning är att förskolorna uppfyller läroplanens mål genom en fungerande grundverksamhet och goda pedagogiska miljöer. Detta ger förutsättningar för ett fördjupat arbete med barnen där de kan utmanas i sitt lärande och där kunskapsområdena kan vävas samman i för barnen meningsfulla sammanhang. För att åstadkomma detta bör dock enheten ytterligare diskutera sin syn på kunskap och lärande samt hur den ska omsättas i verksamheten. Här kan en utvecklad pedagogisk dokumentation bli ett verktyg. Enheten arbetar medvetet med språkutveckling, olika uttrycksformer, matematik och natur men behöver utveckla arbetet med det interkulturella uppdraget, flerspråkighet och genus.

Förskolans arbetsätt

Enheten bygger till stora delar sin verksamhet på det man kallar "grundverksamheten". Denna beskriver hur lärandet går till i vardagen och i

rutinsituationer. Den pedagogiska miljön används som ett verktyg i verksamheten. I enlighet med enhetens årsplan ägnas en stor del av hösten till att introducera stationer och material, arbeta med samspelet i gruppen samt observera barnens intressen. Vår bedömning är att detta ger en god grund för det fortsatta arbetet. Vi anser dock att barnen ytterligare behöver utmanas i sitt lärande och att starten av andra aktiviteter riskerar att fördröjas av detta sätt att lägga upp arbetet. Det gäller främst för de barn som redan gått något eller några läsår på förskolan. Stor personalomsättning på flera avdelningar försvårar kontinuitet och utveckling av verksamheten.

Ledning och personal beskrev i intervjuerna att det i diskussioner kring arbetet med barnens portfolio formulerats vad som är viktigt för barnen att lära sig och därmed ta med i portfolion. Däremot har enheten inte formulerat något gemensamt ställningstagande kring barns lärande och vad som är viktiga kunskaper. Det är vår bedömning att en fördjupad diskussion kring kunskap och lärande samt hur detta kan omsättas skulle gagna enhetens verksamhet.

I dagsläget delar personalen ofta in barnen i smågrupper och arbetar med att introducera miljöer och material samt utveckla leken både inne och ute. Oftast sker detta enligt ett fast veckoschema. Fokus ligger på det sociala samspelet och flera avdelningar har "kompistema". Den här grundläggande delen av arbetet anser vi vara välfungerande. Däremot såg vi få exempel på teman eller projektarbeten med annat innehåll. Här kan bland andra projekten på Gulan och Lillstugan på Regnbågen och på Papegojan på Morkullan utvecklas till goda exempel. Det är vår bedömning att förskolorna ytterligare bör utveckla sitt tematiska arbete för att enligt läroplanens intentioner väva samman barns lärande på olika områden i meningsfulla sammanhang. Dessa teman bör då ytterligare genomsyra barnens hela dag.

Vi anser att en utvecklad pedagogisk dokumentation kan bli ett verktyg för att fördjupa den här delen av verksamheten. I dagsläget används dokumentationen främst till att synliggöra verksamheten, vilket vi kunde se exempel på flera avdelningar, bland annat på avdelningarna Sörgården och Norrgården på Bullerbyn, där barnen även görs delaktiga genom sina kommentarer. Förskolan Solgården hade sammanställt ett bildspel för att synliggöra sin verksamhet för föräldrarna. Barnens portfoliopärmar ger en bild av barnets tid på förskolan men beskriver i likhet med övrig dokumentation i dagsläget inte barnets läroprocesser på ett sätt som blir ett användbart verktyg för planering och utvärdering. Vi fick dock under inspektionens olika sammanhang exempel på hur personalens observationer lett till förändringar av den pedagogiska miljön, bland annat på Röda avdelningen på Solgården.

Rum för möten och lärande

I våra intervjuer med personalen beskrev de att arbetet med den pedagogiska miljön är ett prioriterat område. De strävar efter att skapa tydliga hörnor med

material som ska vara tillgängligt för barnen. Vi kunde även under våra besök se att detta arbete lyckats och lett fram till miljöer som ger barnen goda möjligheter för lek och skapande. På de flesta avdelningarna får barnen tillgång till ljusbord och overhead och några avdelningar ger barnen även tillgång till ett större utbud av kreativt material som återvinningsmaterial, naturmaterial och lera. Här är bland andra avdelningen Papegojan på Morkullan ett gott exempel. Att flera småbarnsavdelningar erbjuder barnen tillgång till sand även inomhus ger barnen ytterligare möjligheter till lek och experimenterande. Vi bedömer dock att de flesta tydliga och tillgängliga miljöerna bör kompletteras för att även bli inspirerande och utmanande. Vi anser även att material för byggande och konstruerande allmänt behöver kompletteras på avdelningarna.

Förskolornas allmänt goda utemiljöer och närhet till parker och natur ger goda förutsättningar för uteverksamheten. Utemiljön kan dock kompletteras med ytterligare material, något som även personalen uttryckte ambitioner kring. Goda exempel är bland annat Regnbågen som ordnat med snickeri utomhus och Solgården som använt sig av naturen till sitt kojbygge.

Kultur, kreativitet och skapande

Som beskrivits ovan har barnen goda möjligheter till skapande verksamhet genom de tydliga och tillgängliga pedagogiska miljöerna. Personalen beskrev även under inspektionens olika sammanhang hur man lägger stor vikt vid att introducera barnen till olika material. Detta ger barnen goda kunskaper och färdigheter som dock i dagsläget inte i någon större utsträckning används för att fördjupa barnens lärande i teman eller projekt.

Enhetens större barn deltar i en kulturaktivitet per termin som erbjuds genom stadsdelen. Personalen gav i intervjuerna även goda beskrivningar av hur de själva erbjuder barnen möjligheter till dramatiserande och berättande. Inom enheten finns "rim och rams-piloter" som även arbetar med musik, bland annat har man gjort trummor tillsammans med barnen. Enheten har också tillgång till fyra "danspiloter". Detta ger sammantaget enligt vår bedömning barnen goda möjligheter att arbeta med olika uttrycksformer.

Språkutveckling

Enhetens åtagande "Att lära barnen kommunicera verbalt" är även prioriterat i avdelningarnas arbetsplaner. Personalen gav under intervjuerna många goda beskrivningar av hur de omsätter detta åtagande i arbetet med barnen vilket gör det till en styrka för verksamheten.

Personalen beskrev hur de använder de möjligheter som finns i vardagen till att benämna skeenden och företeelser samt ge barnen talutrymme. De beskrev hur de använder sig själva som språkliga förebilder och hur de ordnar förutsättningar för möten och samtal genom smågrupper och organisation av miljön. Även litteraturen används aktivt till att uppmuntra till berättande och dialog. Morkullans

medvetna arbete med teckenkommunikation anser vi kommer alla barn där tillgodo.

För att ge barnen möjlighet att utforska skriftspråket finns skrift och bokstäver synligt och tillgängligt i miljön. Vi fick flera exempel på hur personalen gör skrivandet synligt genom dokumentation, genom att göra böcker av barnens berättelser och flera avdelningar arbetar medvetet med barnens namn. På Studsbollen på Bullerbyn hade barnen fått forma bokstäver med sina kroppar.

Flerspråkiga barn

Både ledning och personal beskrev för oss att det här området är under utveckling eftersom det tidigare inte funnits så många barn med annat modersmål inom enheten. Några i personalen hade dock deltagit i kurs som stadsdelen erbjuder kring barns språkutveckling och andra skulle få ta del av den fortbildningen. Några avdelningar använde sig av så kallade språkdomäner för att kartlägga den språkliga miljön vid inskolningen och alla uppmuntrar föräldrarna att prata sitt modersmål med sina barn. När någon i personalgruppen talar samma språk som barnen använder man sig av det som en resurs. Vi fick enstaka exempel på hur man tagit in sånger, fraser och begrepp på andra språk, bland annat såg vi detta på Papegojan på Morkullan. Trots detta bedömer vi att arbetet med barns flerspråkighet bör diskuteras vidare och tydligare strategier bör tas fram. Vi anser att det finns goda förutsättningar för detta när samtlig personal fått fördjupad fortbildning på det här området.

Vad gäller den interkulturella uppdraget, att alla barn ska få möjlighet att förstå att de växer upp i ett mångkulturellt samhälle, fick vi inte så många beskrivningar. Detta är ett utvecklingsområde för enheten. Det förhållningssätt till olikhet som en tillgång där allas erfarenheter lyfts fram, som tydligast beskrevs på Gulan på Regnbågen, anser vi dock ger en god grund för att utveckla det här arbetet.

Matematik, natur

Personalen gav goda beskrivningar i våra intervjuer av hur de arbetar med matematik och matematiska begrepp i vardagssituationer som att duka, dela frukt och ha samling. Barnen får även möjlighet att bygga, konstruera samt utforska mängd och tyngd i sand. Material för att sortera och klassificera bör dock kompletteras liksom, som beskrivits ovan, material för bygg och konstruktion.

Förskolorna bedriver ett medvetet arbete i naturen där barnen får möjlighet att utveckla sitt kunnande om växter och djur. Däremot finns det få möjligheter för barnen att utveckla sin förståelse för naturens kretslopp och vi fick bara ett fåtal beskrivningar där barnen får experimentera med naturvetenskapliga fenomen. Detta är ett utvecklingsområde för enheten även om de vattenexperiment som genomförts kan användas som goda exempel.

Barn i behov av särskilt stöd

Enhetens ledning betonade i vår intervju vikten av ett inkluderande arbetssätt och framhöll att det finns en tydlig rutin för när arbetslagen ser att verksamheten har svårt att möta barnets behov. Personalen gav vid våra intervjuer en tydlig bild av hur enhetens rutiner omsätts, vilket är en styrka för enheten.

Arbetet börjar med observationer och diskussioner i arbetslaget samt diskussioner med föräldrarna. Vid behov konsulteras stadsdelens stödenhet, oftast resurspedagogen, vilket kan leda till handledning, fortsatt utredning och eventuellt till en ansökan om extra resurs. De personalrepresentanter vi träffade var nöjda med det stöd och den handledning de får i dessa frågor.

Normer och värden – arbete mot alla former av kränkningar

Vår samlade bedömning är att både ledning och personal förmedlade en samstämmig bild av värdegrundsarbetet som väl överensstämmer med läroplanens intentioner. Detta ser vi som en styrka. Förskolorna har många och tydliga arbetssätt för att stärka barnens sociala och empatiska förmåga. Barnen får även möjlighet till inflytande och att ta ansvar. Det finns en viss medvetenhet kring genusfrågor men dessa strategier kan utvecklas ytterligare.

Enhetens verksamhetsplan inleds med att "Alla barn i våra förskolor ska känna trygghet och bemötas med respekt i en kreativ och lärande miljö". I våra intervjuer med personalen och i våra verksamhetsbesök fick vi många goda exempel på arbetssätt för att utveckla det sociala samspelet i barngruppen. På alla avdelningar diskuterar personalen med barnen hur man är mot varandra och hur man är en bra kompis, flera avdelningar arbetar med detta i form av ett "kompis-tema". Det kan exempelvis ske genom att välja ut böcker som utgångspunkt för diskussioner. Barnen får lära sig att säga "stopp" när det är något de inte vill vara med om och hur man kan "göra förlåt" på olika sätt när en kompis blivit ledsen. Personalen är medveten om sin betydelse som förebilder och att deras bemötande av barnen är viktigt. Även denna del av arbetet försvåras dock vid stor personalomsättning.

Vid konflikter mellan barnen beskrev personalen hur de hjälper barnen att mötas och sätta ord på sina känslor. Personalen beskrev även hur de kan dramatisera konkreta situationer och händelser för att kunna diskutera med barnen hur man kan hitta en lösning.

Vad gäller arbetet med att motverka traditionella könsrollsmönster beskrev personalen i våra intervjuer hur detta diskuterats tidigare läsår. Vår bedömning är att det finns en kännedom kring dessa frågor och att personalen är medveten om betydelsen av sitt förhållningssätt och språkbruk. Detta perspektiv finns även med i utformandet av den pedagogiska miljön. Däremot kan arbetet på det här området enligt vår bedömning fördjupas med ytterligare diskussioner och tydligare strategier. Vad gäller den pedagogiska miljön anser vi att den ur det här perspektivet skulle gagnas av att tillföras mer skapande material istället för färdiga leksaker.

För att ge barnen inflytande över sin vardag på förskolan har enheten tagit fram ett åtagande och personalen framhöll i våra intervjuer arbetet med den pedagogiska miljön. De tydliga stationerna, de tillgängliga materialen och arbetet med att introducera dessa ger barnen överblick över vad de kan göra i förskolan och möjlighet att välja själva. Personalen framhöll även att barnen kan vara med och påverka förändringar i miljön, att barnens intressen i viss mån styr val av temaarbete och beskrev olika aktiviteter där barnen kan välja. Vi bedömer att den pedagogiska miljön och personalens förhållningssätt ger barnen goda möjligheter till inflytande. Däremot får barnen sällan återkoppling på vad deras åsikter lett fram till. En utvecklad pedagogisk dokumentation skulle enligt vår bedömning kunna bli ett verktyg både för att öka barnens inflytande men även för att ge barnen återkoppling.

Vad gäller barnens möjligheter att ta ansvar gav personalen oss många exempel på hur detta sker i vardagen, i rutinsituationer och även på hur de återkopplar till barnen när de klarat av att ta ansvar för något. Detta kunde vi också se under våra verksamhetsbesök. Personalen beskrev hur de uppmuntrar barnen att både klara saker själva och att hjälpa varandra. Regnbågen beskrev även ett faddersystem där barnen tar ansvar för varandra.

Personalen beskrev hur barnen är med i utvärderingen av vissa aktiviteter och hur de intervjuar barnen inför utvecklingssamtalen med föräldrarna. Barnen deltar även i dessa samtal. Förskolorna genomför även en enkät för femåringarna. Vår bedömning är att detta tillsammans med personalens förhållningssätt ger goda förutsättningar för att barnens åsikter tas tillvara men att det dessutom kan ske mer systematiskt för att bli ett bättre underlag för utvärderingar.

Plan mot diskriminering och kränkande handlingar

Enheten saknar i dagsläget en fungerande plan mot diskriminering och kränkande handlingar. De planer som finns gäller enskilda förskolor inom enheten och svarar upp mot den tidigare lagstiftningens krav. De föräldrar inspektionen mötte kände inte till de existerande planerna eller hur de ska använda lagarna som ombud för sina barn. Nuvarande lagstiftning, diskrimineringslagen (2008:567) och skollagens kapitel 14a, kräver att en årlig plan upprättas där föräldrarna är delaktiga. Likabehandlingsplanen/planen mot diskriminering och kränkande behandling ska även redovisas i enhetens kvalitetsredovisning.

Enheten bör göra en kartläggning för varje förskola och utifrån dessa upprätta en plan med tydliga mål i samverkan med både personal och föräldrar. Detta arbete kan enligt vår bedömning utgå ifrån förskolornas goda värdegrundsarbete.

Samverkan med hemmet och skolverksamheter

Vår bedömning är att det finns former för information och samverkan med hemmet men att syfte och innehåll i olika mötesformer behöver förtydligas. Kommunikationen kan förbättras, särskilt kring övergripande frågor. När det gäller samverkan med skolan fungerar rutinerna med den närmast liggande

kommunala skolan väl, dock kan samverkan kring innehållsfrågor vidareutvecklas.

Samverkan med hemmet

De flesta förskolorna använder sig av den så kallade *föräldraktiva inskolningen* där föräldrarna skolar in barnen under ca tre dagar och deltar i alla aktiviteter och måltider tillsammans med barnen. Innan inskolningen bjuds föräldrarna in till ett föräldramöte där information om hur inskolningen går till ges. Där föräldraktiv inskolning används anser personalen att inskolningen bidragit till att föräldrarna fått en ökad insyn i verksamheten, vilket föräldrarepresentanter bekräftade i våra intervjuer.

Fortlöpande information sker muntligt i den dagliga kontakten. Personalen har ambitioner att informera skriftligt på anslagstavlor och i informationspärmar, något vi såg lite av vid våra besök. Ett arbetslag informerar föräldrarna genom e-post. De föräldrarepresentanter vi intervjuade var i de flesta fall nöjda med den dagliga muntliga informationen. Några hade önskemål om mer lättillgänglig information som mer fokuserar på det pedagogiska innehållet.

Förskolorna bjuder in till ett *föräldramöte* per år där personalen informerar om verksamheten och ledningen ger övergripande information. På förskolan Solgården har man producerat en bildserie som presenterar grundverksamheten (beskrivs under "Kunskaper, utveckling och lärande") och som visas på höstens föräldramöte. Tidpunkten på terminen för dessa möten varierar mellan förskolorna, vilket innebär att de får delvis olika innehåll.

På varje förskola finns ett *föräldraråd* där föräldrar valts in som representanter för sitt barns avdelning. Även här informerar ledningen om övergripande frågor. De föräldrarepresentanter vi samtalade med efterlyste mer dialog och mindre information i föräldraråden. Dessa möten har enligt samstämmiga uppgifter inte varit så meningsfulla. Vår bedömning är att syfte och innehåll måste klargöras och kommuniceras för att föräldraråden ska bli ett forum för samverkan.

Förskolorna bjuder även in till samkväm som exempelvis fika och luciafirande.

Enheten erbjuder *utvecklingssamtal* en eller två gånger per år men föräldrar kan få ytterligare samtal vid behov. På några avdelningar deltar barnen i en del av utvecklingssamtalet. Inför samtalet får föräldrarna ett underlag för att förbereda sig, gärna tillsammans med barnet, och personalen har underlag både för egna förberedelser och inför genomförandet av samtalet. De föräldrarepresentanter vi mötte var i stort sett nöjda med samtalen men hade erfarenheter av att samtalen var svåra att genomföra vid personalförändringar. Av samma anledning hade enstaka föräldrar en oro för kvaliteten i samtalen.

Föräldrarna kan framföra synpunkter på verksamheten i utvecklingssamtalen och vid den dagliga kontakten, men synpunkterna dokumenteras inte systematiskt som underlag för utvärdering inför kvalitetsredovisningen. Några av de föräldrar vi träffade hade deltagit i stadsdelens brukarenkät som genomfördes 2008.

Vår bedömning är att övergripande mål liksom verksamhetens uppdrag och innehåll behöver kommuniceras tydligare till föräldrar och att ledningen behöver stödja personalen i detta. Även på det här området kan pedagogisk dokumentationen vara ett verktyg, både för att möta föräldrars önskemål om insyn, som uttrycktes i våra intervjuer, och ge föräldrar förutsättningar att bidra till utvärdering av verksamheten. Det är även viktigt att föräldrar får information kring strategier och planer vid större förändringar i verksamheten eller i personalgruppen

Samverkan med skolverksamheter

Vi bedömer att förskolorna har en väl fungerande rutin för majoriteten av barnen vid övergång till skolans verksamheter. Närmaste skola är Tallkrogens skola och det finns en lång tradition bakom samarbetet i området. Om föräldrarna väljer andra skolor för sina barn finns dock inga tydliga strategier för hur ett samarbete med dessa skolor ska gå till.

Förskolepersonalen planerar rutiner för barnens övergång till Tallkrogens skola tillsammans med biträdande rektor och skolsköterskan. Barnen får därefter besök på förskolan dels av biträdande rektor och skolsköterska, dels av personal från förskoleklass och fritidshem. Därefter besöker förskolepersonal och barn skolan vid flera tillfällen. Vid några av dessa tillfällen lämnar/hämtar föräldrarna barnen i skolan. Föräldrarna, och ibland barnen, deltar i överlämningssamtalen tillsammans med skolans och förskolans personal. Detta anser vi är positivt eftersom det överbryggat verksamheternas olika sekretess. För barn i behov av särskilt stöd finns en särskild rutin, som innebär möten i tidigare skede och vid behov med fler parter inblandade. När det gäller samarbete med andra skolor, oavsett om det gäller kommunala eller enskilda bör enheten dock arbeta fram en strategi, vilket saknades vid tidpunkten för vår inspektion. Ingen dokumentation lämnas i dagsläget över till skolans verksamheter.

Vi anser att rutinen för övergång till skolans verksamheter är tydliga och väl fungerande, vilket är en styrka för enheten. Dock bör skolan arbeta fram en strategi för barnens övergång till skolans verksamheter när föräldrar väljer andra skolor än Tallkrogens skola.

TILL SIST

Tallkrogens förskolor är en relativt ny organisation inom Farsta stadsdelsförvaltning. Enheten har en helt ny ledning och flera nya medarbetare vilket innebär att enheten är under uppbyggnad. Under våra besök och intervjuer har både ledning och personal ofta återkommit till att det tar tid att bygga en organisation med fungerande mötesplatser för kommunikation och utveckling. Enheten har formulerat en gemensam värdegrund som är tydligt omsatt i praktiken och den goda pedagogiska miljön ger barnen möjligheter till ansvar och inflytande över sin vardag. Man arbetar aktivt med språkutveckling och matematik. Naturen finns ”inpå knutarna” vilket ger möjligheter till lek och utforskande av djur- och växtriket. Övergången till de kommunala skolornas verksamheter fungerar bra.

Enheten behöver dock diskutera sin syn på kunskap och lärande samt hur man ska omsätta och dokumentera denna för att utmana barnen till fortsatt utveckling och lärande. Det systematiska kvalitetsarbetet behöver utvecklas så att styrdokumentet hänger ihop och blir ett stöd för verksamheten. För att uppnå en bättre föräldrasamverkan är det viktigt att enheten kommunicerar verksamhetens mål och innehåll till föräldrarna.

Med det stora engagemang vi sett hos både ledning och personal anser vi att Tallkrogens förskolor har goda förutsättningar att lyckas med kommande utvecklingsarbete.

Hans Dahlin

Inga-Lill Hjerpe Lindgren

förskoleinspektörer